UZLUKSIZ TA'LIMDA MUSIQA TURIZMI ORQALI TOLERANTLIKNI RIVOJLANTIRISH MASALASINING NAZARIY TALQINI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Abdumannatova Aziza Abdumajit qizi
Oriental universiteti Samarqand kampusi "Uzluksiz ta'lim pedagogikasi" kafedrasi katta o'qituvchisi, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
aziza091996@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada uzluksiz ta'lim tizimida musiqa turizmi orqali tolerantlikni rivojlantirish masalasining ilmiy adabiyotlardagi talqini tahlil qilingan. Tolerantlikning xalqaro-huquqiy, falsafiy-psixologik va pedagogik talqinlari umumlashtirilib, uni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning zamonaviy yondashuvlari va modellari ko'rib chiqilgan. Musiqa turizmini ushbu yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish yo'llari asoslangan.

Kalit so'zlar: tolerantlik, musiqa turizmi, uzluksiz ta'lim, zamonaviy yondashuvlar, integrativ model, madaniyatlar dialogi, pedagogik tolerantlik.

Аннотация. В статье анализируется трактовка проблемы развития толерантности посредством музыкального туризма в системе непрерывного образования в научной литературе. Обобщены международно-правовые, философско-психологические и педагогические трактовки толерантности, рассмотрены современные подходы и модели её интеграции в образовательный процесс. Обоснованы пути сочетания музыкального туризма с этими подходами.

Ключевые слова: толерантность, музыкальный туризм, непрерывное образование, современные подходы, интегративная модель, диалог культур, педагогическая толерантность.

Abstract. The article analyzes how the problem of developing tolerance through music tourism in the system of continuous education is interpreted in the scientific literature. International legal, philosophical-psychological and pedagogical interpretations of tolerance are summarized, and modern approaches and models for integrating it into the educational process are examined. Ways of combining music tourism with these approaches are substantiated.

Keywords: tolerance, music tourism, continuous education, modern approaches, integrative model, dialogue of cultures, pedagogical tolerance.

ASOSIY QISM. Tolerantlikni ta'lim vositasida rivojlantirish masalasi so'nggi o'ttiz yil davomida xalqaro ta'lim siyosatining markaziy mavzularidan biriga aylandi. Bunga YUNESKOning 1995-yilda qabul qilingan Tolerantlik tamoyillari deklaratsiyasi muhim turtki bo'ldi. Deklaratsiyada ta'lim murosasizlikning oldini olishning eng samarali vositasi ekani, tolerantlik tarbiyasi esa yoshlarni mustaqil fikrlash, tanqidiy mulohaza yuritish va axloqiy asoslangan qarorlar qabul qilishga o'rgatishga yo'naltirilishi lozimligi ta'kidlanadi [2, 4.1–4.4-moddalar]. O'zbekistonda «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun ta'limning insonparvarlik xususiyati, uzluksizligi va izchilligini ta'lim sohasidagi asosiy prinsiplar sifatida belgilaydi [1, 4-modda]. Bu tolerantlikni uzluksiz ta'limning barcha bosqichlarini qamrab oluvchi jarayon sifatida ko'rishga huquqiy asos yaratadi.

Ilmiy adabiyotlarda tolerantlik tushunchasining mazmuni turlicha talqin qilinadi. L.P.Shustova falsafiy va psixologik-pedagogik yondashuvlarni umumlashtirar ekan, A.G.Asmolovning tolerantlikni o'zga insonni qabul qilish, o'zaro yordam va ishonch sifatida ko'rgan qarashini [5, 4325-b], B.Z.Vulfovning uni ichki tayyorlik va amaliy tayyorgarlikning birligi deb bilgan fikrini hamda I.V.Ponkinning tolerantlikni samimiy va ongli ravishda hurmat bilan qabul qilingan sabr-toqat sifatidagi

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

ta'rifini keltiradi [5, 4327-b]. Bu talqinlarning umumiy jihati shundaki, ularning barchasida tolerantlik faol, ongli va qadriyatli munosabat sifatida qaraladi.

Pedagogik yo'nalishda tolerantlik o'qituvchining kasbiy sifati sifatida ham o'rganilmoqda. N.R.Skrebneva va I.A.Arutyunyan pedagogik tolerantlikning mohiyatini ta'lim jarayoni ishtirokchilari bilan ularning o'ziga xos xususiyatlarini tushunish, tan olish va qabul qilish asosida dialogik munosabatlar qurishda ko'radi [6, 157-b]. Bu yondashuv uzluksiz ta'lim uchun muhim: o'quvchida tolerantlikni rivojlantirish, avvalo, o'qituvchining o'zi tolerant munosabat namunasini ko'rsatishini talab qiladi.

Zamonaviy yondashuvlar orasida tolerantlikni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish modellari alohida qiziqish uyg'otadi. I.Ergashev ularning to'rt turini ajratadi: mavjud o'quv fanlari imkoniyatlariga tayanuvchi integrativ model, ta'lim muassasasi faoliyatini yaxlit qamrab oluvchi institutsional model, maxsus kurs va modullar shaklidagi modulli model hamda turli fanlarni birlashtiruvchi fanlararo model [3, 224-225-b]. Musiqa turizmi ushbu modellarning har biriga mos tushishi bilan ajralib turadi. Integrativ modelda u musiqa madaniyati darslarining davomi sifatida, institutsional modelda maktab yoki oliy ta'lim muassasasining tarbiyaviy tadbirlar tizimida, modulli modelda «Musiqa va madaniyatlar dialogi» kabi tanlov kurslarida, fanlararo modelda esa tarix, adabiyot, geografiya va musiqa fanlarini birlashtiruvchi loyihalarda qo'llanishi mumkin.

Yana bir zamonaviy yondashuv tolerantlikni bosqichma-bosqich rivojlanuvchi sifat sifatida ko'rish bilan bog'liq. O.Gulomjonov va D.Mamarejabov tolerantlikning nizoli boshlang'ich darajadan neytral va motivatsion darajalar orqali barcha insonlarga nisbatan barqaror hayotiy me'yorga aylangan yuqori darajagacha rivojlanishini ko'rsatadi [4, 48-49-b]. Bu g'oya uzluksiz ta'lim tamoyiliga to'liq mos keladi: maktabgacha yoshda bola o'zgalarga qiziqish va do'stona munosabatni o'rgansa, umumiy o'rta ta'limda madaniy xilma-xillikni qabul qiladi, oliy ta'limda esa tolerantlik ongli hayotiy pozitsiyaga aylanadi. Musiqa turizmining shakllari ham shunga mos ravishda murakkablashib boradi: muzeyga ekskursiya va xalq o'yinlari bayramidan boshlab xalqaro festivallarda ishtirok va xorijiy san'atkorlar bilan qo'shma ijodiy loyihalargacha.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tolerantlikning nazariy asoslari va uni ta'limga integratsiya qilish modellari yetarlicha ishlab chiqilgan. Biroq musiqa turizmini tolerantlikni rivojlantirishning maxsus vositasi sifatida uzluksiz ta'lim bosqichlari kesimida ko'rib chiqish nisbatan yangi yo'nalish bo'lib, uni yaxlit pedagogik tizim sifatida asoslash dolzarb vazifa hisoblanadi.

XULOSA. Uzluksiz ta'limda musiqa turizmi orqali tolerantlikni rivojlantirish masalasi xalqaro-huquqiy hujjatlar, milliy qonunchilik va ilmiy-pedagogik adabiyotlarda mustahkam asosga ega. Zamonaviy talqinlarda tolerantlik faol, ongli va qadriyatli munosabat sifatida qaraladi, pedagogik tolerantlik esa o'qituvchining kasbiy sifati sifatida e'tirof etiladi. Tolerantlikni ta'limga integratsiya qilishning integrativ, institutsional, modulli va fanlararo modellari hamda uni bosqichma-bosqich rivojlantirish g'oyasi musiqa turizmini uzluksiz ta'lim tizimiga kiritish uchun metodologik zamin yaratadi. Musiqa turizmi bu modellarning barchasiga moslasha olishi bilan tolerantlik tarbiyasining universal vositasi bo'la oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (lex.uz).
2. Декларация принципов толерантности: утверждена резолюцией 5.61 Генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 ноября 1995 г. – Париж: ЮНЕСКО, 1995.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

3. Ergashev I. Pedagogical and psychological foundations of forming tolerance among future social work specialists // Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations. – 2025. – Vol. 6, № 8/S. – B. 220–226.
4. Gulomjonov O., Mamarejabov D. Socio-philosophical factors in cultivating tolerance among young students // Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations. – 2026. – Vol. 7, № 2. – B. 44–49.
5. Шустова Л.П. Феномен толерантности в философских и психолого-педагогических науках // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 2. – С. 4324–4328.
6. Скребнева Н.Р., Арутюнян И.А. Формирование педагогической толерантности будущих педагогов // Вестник Тверского государственного университета. Серия: Педагогика и психология. – 2021. – № 1 (54). – С. 157–166.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.